

JAPODSKA BRONČANA KAPA. Zagreb, Arheološki muzej

JAPODI, lijevo: perla s tri lica, desno: antropomorfna figurica. Zagreb, Arheološki muzej

JAPODSKA FIBULA IZ JEZERINA KRAJ BIHAĆA. Sarajevo, Zemaljski muzej

JAPODSKA URNA IZ RIBIĆA KRAJ BIHAĆA. Sarajevo, Zemaljski muzej

ničke nekropole. U tom razdoblju češći je običaj pokapanja, a od ← III. st. do dolaska Rimljana spaljivanja, što se dovodi u vezu s jačim keltskim utjecajima. Japodske nekropole pružaju obilje arheol. nalaza (nakit i dijelovi odjeće), nađenih u nekropolama u Prozoru, Kompolju, Vrepcu, Smiljanu i Širokoj Kuli.

Umjetnost Japoda raznolika je i po sadržaju i po načinu izraza. Najčešće upotrebljavaju bronzu, željezo, srebro, rjeđe zlato, jantar i staklo. Zbog blizine bos. rudnika prerada bronce ima posebnu važnost u japodskoj proizvodnji oruđa, oružja i nakita. Već koncem ← VIII. st. postoje lokalne radionice u kojima se lijevali brončane fibule i drugi ukrasni predmeti (Prozor). U starije željezno doba nakit i dijelovi odjeće su masivni i ukrašeni urezanim geometrijskim ornamentom, a poslije se primjenjuje tehnika iskucavanja i lijevanja (brončane kape, oglavlja, pektoral i dr.). Omiljeni materijal je jantar od kojega se izrađuju jednostavne ogrlice, ali i ornamentom ukrašena zrna na fibulama, te životinjske i ljudske figurice (konji iz Vrepcu). Posebno mjesto među japodskim spomenicima zauzimaju urne od kamena, ukrašene fugalivnim prizorima vezanim za kult mrtvih, koji su izvedeni urezivanjem ili u plitkom reljefu. Nađene su u okolini Bihaća (Jezerine, Ribić, Golubić) i u Lici (Široka Kula, Vrebać, Komić). One su najvjerojatnije domaćega podrijetla i izraz su autohtonoga likovnog shvaćanja, a od polovice II. st. padaju pod utjecaj rim. umjetnosti.

LIT.: V. Hoffiller, Predhistorijsko groblje u Smiljanu kod Gospića, VJHAD, 1905. — M. Šeper, Ilirski šljemovi i dijamanti, Hrvatski zmaj, 1944. — D. Sergejević, Japodske urne, GZMBiH, 1950. — D. Rendić-Miočević, Srebrne naušnice nepoznatih japodskih radionica, Arheološki vestnik (Ljubljana), 1953. — R. Drechsler-Bižić, Naselje i grobovi praistorijskih Japoda u Vrepcu, VJAM, 1958. — Ista, Istraživanje nekropole praistorijskih Japoda u Kompolju, ibid., 1961. — Z. Marić, Japodske nekropole u dolini Une, GZMBiH, 1968. — B. Raunig, Japodska nekropola na Crkvinu u Golubiću, ibid. — R. Drechsler-Bižić, Cerovačka donja špilja, ibid., 1970. — Ista, Nekropola prah. Japoda u Prozoru kod Otočca, ibid., 1972—73. — I. Šarić, Japodske urne u Lici, ibid., 1975. R. D. B.

JAPODSKE URNE, kameni sepulkralni spomenici u obliku četvrtasta kovčega izrađena od jednog bloka lapora. S gornje su strane jedan do dva uklesana četverokutna udubljenja u koja se polagao pepeo umrlih. Na prednjoj su strani tzv. *ante* (istake), a poklopac ima oblik krova na dvije vode. Plohe na okomitim stranama ukrašene su urezanim ili plastičnim figurama i prikazima usko vezanim za pogrebne kultove i rituale te čine manje-više originalan umjetnički izraz autohtone kulture Japoda. Najveći broj japodskih urni potječe s raznih lokaliteta u Bihaćkom polju (Golubić, Ribić, Pritoka—Jezerine, Ripač, Založje, Privilica) a u novije vrijeme nađene su i u Lici (Široka Kula, Komić, Kosin). Po načinu ukrašavanja, mogu se

podijeliti u dvije vremenske skupine. Starije urne (od ← VI. do ← IV. st.) obuhvaćaju primjerke čiji su ukrasi stilski i sadržajno pod utjecajem arhaj-ske grčke, a djelomično i situlske umjetnosti toga vremena. Najčešći su motivi heroizirani pokojnik koji prima vrč iz ruku živog srodnika (Ribić), povorka ratnika na konjima (Založje, Ribić) ili usamljeni ratnik-pokojnik koji odlazi na konju u podzemni svijet (Golubić, Ribić), scena libacije, tj. izlivanja žrtvene tekućine (Ribić) ili povorka žena, vjerojatno narikača (Ribić). Skupini mlađih, nastalih u rim. doba (I—IV. st.), pripadaju urne s natpisima na lat. jeziku (Pritoka—Jezerine, Doljani, Golubić, Široka Kula), često s posvetnom formulom *D(is) M(anibus)*, a ukrašene su geometrijskim ornamentima i prizorima iz svakodnevnog života (rozete, ptice, dupini, čovjek koji alatom obrađuje drvo i sl.).

LIT.: D. Sergejević, Japodske urne, GZMBiH, 1949—50. — I. Čremošnik, Ploča sa japodskim konjanicima iz Založja kod Bihaća, ibid., 1959. — B. Raunig, Japodski sepulkralni i sakralni spomenici, Starinar (Beograd), 1972. — B. Čović, Od Butmira do Ilira, Sarajevo 1976. — Japodske urne u Lici, VJAM, 1975. — S. Kučko, Simboli religijskog identiteta u japodskom funeralnom kultu, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1990, 29. R. D. B.

JARAK, Vjekoslav Božo, skupljač umjetnina i teolog (Oplićići kraj Stoca, 15. XI. 1931). Studirao teologiju u Sarajevu, Zagrebu te u Ljubljani, gdje je doktorirao. Profesor je na Franjevačkome teološkome fakultetu u Sarajevu. Od sred. 50-ih godina skuplja djela suvremenih hrv. slikara i kipara; najveći dio svoje zbirke darovao je svjetovnim i crkvenim ustanovama — općinama Bugojno, Stolac i Neum, franjevačkim samostanima (na Plehanu kraj Dervente, na Bistriku u Sarajevu, Mostaru), biskupiji u Mostaru i dr. Njegovom je zaslugom otpočeo poč. 60-ih godina prodor modernih lik. strujanja u sakralne prostore BiH. D. H.

JASCHKE, Franz, austr. slikar (Rosental u Poljskoj, 1775 — Beč, 6. XI. 1842). Od 1794. studirao na Akademiji u Beču. Pratio je nadvojvodu Ludviga na putovanju po krajevima duž tadašnje turske granice (1807—08). Slikao je krajeve, gradove i nar. nošnje u gvašu i akvarelu koje je prenosio u kolorirane bakropise i objavio u Beču 1821 (*National-Kleidertrachten und Ansichten von Ungarn, Siebenbürgen, der Militärgrenze und der Bukowina*). Skupina od 37 gvaševa i akvarela starih gradova i prirodnih znamenitosti pretežno Hrvatske (Moderna galerija, Zagreb) ima znatnu dokumentarnu vrijednost, a dokazuje i umjetničke kvalitete njegova klasicističkoga topografskoga vedutnog slikarstva.

LIT.: J. Uskoković, Franz Jaschke (katalog), Zagreb 1977. — M. Schneider, Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940, Zagreb 1977. R.